

Datum

21 januari 2022

Onderwerp

VNG Inbreng Hoofdlijnendebat Binnenlandse Zaken 26 januari

Geachte dames en heren,

Woensdag 26 januari debatteert u met minister Bruins Slot over de hoofdlijnen van de maatregelen in het coalitieakkoord op het terrein van Binnenlandse Zaken. Vanuit de VNG zijn twee onderwerpen van belang:

1. Bestuurlijke Verhoudingen: voor een effectief bestuur, waar inwoners wat aan hebben, zijn betrouwbare, zekere bestuurlijke verhoudingen onontbeerlijk;
2. Maatschappelijk Ongenoegen: roep de minister op een visie te ontwikkelen met de benodigde middelen.

Bestuurlijke verhoudingen

Onze inwoners zijn gebaat bij zekere en betrouwbare bestuurlijke verhoudingen. Dat is de beste garantie dat inwoners het beste en het snelste worden bediend door de overheid. Inwoners maken geen onderscheid tussen gemeenten, provincies en rijk. Het is voor hen één overheid. Daarom zijn zowel inwoners als overheden gebaat bij heldere, rechtvaardige en vooral uitvoerbare wetgeving. De uitvoeringstoetsen voor nieuwe wetgeving tonen *vooraf* aan wat gemeenten nodig hebben om hun taken goed te vervullen. Deze uitkomsten moeten betrokken worden bij de wetgeving.

Gemeenten zijn meer dan bereid samen met het rijk te werken aan het oplossen van maatschappelijke opgaven. We hebben er tijdens de formatie daarom op aangedrongen als één overheid te opereren, waarbij taken worden opgepakt door de overheidslaag die daartoe het best is geëquipeerd. In het Coalitieakkoord staan echter passages die het werken als één overheid niet stimuleren.

Als gemeenten en rijk onverhoopt geschillen zouden hebben, dan is er een bestuurlijke escalatieladder. In het Coalitieakkoord wordt een aantal sporten op die ladder overgeslagen en wordt gesproken – nog eens bevestigd door de premier in het debat over de Regeringsverklaring – dat het kabinet een juridische grondslag zal maken om gemeenten aanwijzingen te kunnen geven.

Op het gebied van de gemeentefinanciën zijn ook een aantal passages opgenomen die tot zorgen bij gemeenten leiden. Zo gebruikt het rijk gemeentelijk geld voor zijn eigen beleidsdoelen, in het geval van wonen; dat is winkelen met andermans portemonnee. Gemeenten moeten langjarig begroten, maar vanaf 2026 zit er een scherpe daling in het accres van het gemeentefonds en wordt de opschalingskorting weer aangezet. Dat betekent dat nieuwe colleges van B&W na de verkiezingen bij de voorbereiding van de begroting '23 in het meerjarenperspectief al een min zien opdoemen, waarmee meteen al een rem op alle plannen wordt gezet. De ruimte voor gemeenten om noodzakelijke investeringen te doen is al beperkt, maar wordt op deze manier nog meer beknot. Dit

raakt direct de voorzieningen voor onze inwoners. Ook is de normeringssystematiek eenzijdig bijgesteld. Als voorbeeld noemen we het besluit het accres vanaf 2026 te bevriezen op 1 miljard, de fondsen buiten de accessystematiek te houden en geen correctie toe te passen op de 2 miljard uit de Motie-Hermans.

Wij zouden dat graag anders zien:

- De afspraken om gemeenten te betrekken – en afdoende toe te rusten voor nieuwe taken – worden te vaak niet nagekomen door het rijk. Gemeenten willen wettelijke verankering om de autonomie van decentrale overheden te waarborgen. De positie van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet versterkt worden en zij moet werk maken van de Wet op Decentraal Bestuur, naar het voorstel van Elzinga. Bij ieder vorm van decentralisatie moet van tevoren onderzocht worden hoe gemeenten met de juiste middelen een taak goed uit kunnen voeren.
- Daarnaast moet het rijk inzien dat het niet zonder gemeenten kan bij de uitvoering van beleid. Het nieuwe kabinet heeft plannen om de financiering van de kinderopvang te herzien. Dit is bij uitstek een voorbeeld van landelijke ambities die onder de verantwoordelijkheid van gemeenten vallen. Het is slechts één voorbeeld, wij hebben een overzicht met 60 onderwerpen waarvoor het rijk gemeenten nodig heeft om de zo belangrijke maatschappelijke doelen te bereiken. Dit overzicht is bijgevoegd.

Door het accent te leggen op deze twee elementen komen we weer tot normale verhoudingen. Naast financiële stabiliteit is dit *randvoorwaardelijk* voor succesvolle samenwerking tussen rijk en gemeenten.

Maatschappelijke Onrust

In het coalitieakkoord gaat veel aandacht uit naar weerbaarheid, vooral van politici. Dat is begrijpelijk, gezien alle recente ontwikkelingen en bedreigingen en natuurlijk de eigen positie van BZK daarin. Deze bedreigingen zijn – zonder het te bagatelliseren – slechts een uitingsvorm van iets wat daar veel breder onder ligt: het maatschappelijk ongenoegen dat zich op allerlei manieren uit in onze samenleving. BZK is als departement het coördinerende ministerie op de ‘brede aanpak van maatschappelijke onrust’, waar ook de VNG actief aan bijdraagt. Het verbaast ons dat er geen middelen zijn vrijgemaakt om dit programma echt vorm te geven.

De maatschappelijke onrust staat ook bij gemeenten hoog op de agenda en het is een gezamenlijke zoektocht hoe we hiermee omgaan. Er is veel meer ondersteuning, duiding en visie nodig op de polarisatie in de samenleving. Hierbij denken we nadrukkelijk ook aan bijvoorbeeld de coronacrisis die als contrastvloeistof veel blootlegt, complotdenkers en de vermenging met extreemrechts, de steeds groter wordende anti-overheidssentimenten en daarmee het onder druk staan van de legitimiteit van de democratische rechtsorde. Een bredere visie, financiële middelen of inzet op dit thema ontbreekt, terwijl zoals gezegd BZK juist coördinerend hierop zou moeten zijn.